

אמנת ירושלים בת-קיימא

2	הקדמה
2	מבוא
3	בריאות
4	חינוך
4	תחבורה וניידות
5	תכנון ופיתוח עירוני
6	יעילות אנרגטית ואנרגיה מתחדשת
6	שימור מורשת בנויה וטבעית
6	כלכלה עירונית
7	מרחב ציבורי
7	מעגל המזון המקומי
8	תרבות
8	פסולת ותברואה
8	ערבות הדדית, מעורבות ומשילות

● הקדמה

● מטרת המסמך ואופן כתיבתו

לקדם קיימות חברתית-סביבתית-כלכלית בירושלים באמצעות אמנה משותפת לכלל מחזיקי העניין המעורבים שתהווה מצפן לציפיות הציבור והארגונים מעיריית ירושלים ומהממשלה. המסמך נכתב במאמצים משותפים של כלל הארגונים, העסקים, המנהלים הקהילתיים והאנשים הלוקחים חלק בשדולת ירושלים בת-קיימא.

● רקע

לפני 20 שנה, בהובלת החברה להגנת הטבע והפורום למען עתיד ירושלים, 25 ארגונים וועדי פעולה מרחבי ירושלים התכנסו וחתמו על מגילת ירושלים בת-קיימא.

הארגונים שחתמו על המגילה היו החברים המייסדים של קואליציית ירושלים בת-קיימא, שבזכות פעילותה העיר זכתה בפארק עמק הצבאים, בפארק המסילה, בביטול תכנית ספדי, בהצלת המבנים ההיסטוריים של רחוב הנביאים, במניעת בניית מגדל תצפית בארמון הנציב, בהצלת יער ירושלים, בהקמת מודל הגינות הקהילתיות ובמיסוד הטבע העירוני בעיר הבירה. מגילת ירושלים בת-קיימא עדיין רלוונטית היום והיוותה מודל לקואליציות רבות סביב נושאים סביבתיים ברחבי הארץ. חברי השדולה המוקמת היום, קראו שוב ביחד את המגילה, קיבלו השראה ממנה והחליטו לחדש ולחבר אמנה עדכנית שמותאמת למציאות של העיר ב-2018. התכנסנו כדי לחדש את החזון ולהתחיל לפעול יחד למען ירושלים ירוקה, בריאה ונקייה יותר.

אנחנו פועלים מתוך אמונה שרק בעיר שבה הציבור מעורב ומביע את דעותיו בחופשיות, ושבה מקבלי החלטות קשובים לציבור ומבינים את הצרכים של מגוון הקהילות, אפשר לשאוף לעיר בת-קיימא.

● שותפים בשדולה

אנו שמחים ומברכים על השדולה ההולכת וגדלה, על שותפים אסטרטגיים (על פי סדר א"ב) - אופניים בשביל ירושלים, אקובית, האב הגן הבוטני, החברה להגנת הטבע בירושלים, המרכז הבין-דתי לפיתוח בר-קיימא, המרכז הבין תרבותי, ירוק עכשיו, מגמה ירוקה, מוסללה, נשיותי, מנהל קהילתי בקעה רבתי, מנהל קהילתי גנים, מנהל קהילתי רוממה, עיינה, קיימותה, קרן ירושלים ירוקה, רמות למען הסביבה, רמות שומרים על העצים בירושלים, רשות הטבע והגנים - מרחב ירושלים, תושבים למען איכות החיים בצפון ירושלים.

● מבוא

תמונת העתיד - תארו לכם עיר בטוחה, מסבירת פנים לכל מבקריה, שוקקת חיים של לימוד, תרבות ועשייה קהילתית ענפה. תארו לכם עיר שממעוף הציפור מכוסה עצים וצמחייה עם מבני אבן וכבישים מבצבצים אך בקושי. תארו לכן אויר הרים צלול כיון, נחלים זורמים בכל ימות השנה ושקט המופרע רק על ידי צחוק ילדים וציוץ ציפורים. אלו הם רק כמה משפטים ציוריים לעתיד שהוא בהחלט בר השגה, אם נחליט כעיר וכתושבים להביא למימוש.

מסמך זה בא לסייע לנו כארגונים וכתושבים הפועלים למען איכות חיים, ולמען שמירה על המערכת האקולוגית, לצייר חזון לעתידנו המשותף, ובכך להשפיע על סדר היום של עיר הבירה ירושלים.

העשייה כבר פה - כבר היום ישנם תושבים וארגונים מקומיים הפעילים לקידום נושאים הכלולים באמנה זו. היוזמות המבורכות הללו כבודן במקומן מונח. אמנה זו נועדה להביא גם את מקבלי ההחלטות לקחת בחשבון נושאים של קיימות חברתית-סביבתית כחלק מתכנון ארוך טווח של העיר וכחלק מקבלת ההחלטות השוטפת של הרשות.

מה זו קיימות? קיימות מתייחסת ליכולתה של החברה האנושית לספק את צרכיה בהווה ובעתיד. לכן במונח זה מסתתרים שלושת עמודי התווך של קיימותנו:

- החברה - האנשים שהם אנחנו, שמרכיבים אותה
- הסביבה האקולוגית - המשאב העצום שמספק לנו אוויר, מים, מזון, אנרגיה ועוד

- הכלכלה - האינטראקציה האנושית של נתינה וקבלה של תוצרי עבודה: חפצים ושירותים, והמערכות המשמשות לביצועה

עקרונות הקיימות - עם זאת, כיצד נוכל לדעת מה לעשות קודם? לטפל במים או באשפה? בעוני או בהשמנת יתר? איך להתמודד עם התנגשויות של משימות ונושאים? לשם כך יש צורך בהגדרה לקיימות שהיא מדעית ככל הניתן, כללית מספיק אך גם קונקרטית לפעולה, עם ההיבטים החיוניים בלבד. בנוסף ישנה חשיבות שיהיה קל להסכים על הגדרה זו. "עקרונות הקיימות" מהווים הגדרה כזו ועל בסיסם נכתבה האמנה. עקרונות אלו ממש שימשו בהצלחה רבה במשך 29 השנים האחרונות, ערים, רשויות מקומיות, חברות מסחריות ועוד גורמים רבים.

העקרונות נוסחו בהתייחס לאופן בו מערכת אקולוגית ומערכת חברתית בריאות מתפקדות. מתוך הבנת מערכות אלו זוהו המנגנונים שכיום באים בסתירה איתן. מתוך כך העקרונות אך ורק מגדירים מה עלינו להפסיק לעשות. כל השאר הוא אפשרי. למידע נוסף על העקרונות ראו [קישורית זו](#).

לפני הכל - אמון הוא הדבק המאחד חברה לכדי חברה. בלעדיו קשה לבצע עסקאות, לסמוך על נותני שירות, על מוצרים שאנו קונים, על לקוחות שישלמו ועוד. על מנת להבטיח אמון בין התושבים לבין הרשות שני עקרונות מנחים צריכים להוות תנאי התחלה מהותיים - **הוגנות ואי אפליה על רקע דת, גזע ומין** - התחייבות נבחרה הציבור לפעול למען רווחת תושביהם ללא משוא פנים. **שקיפות** - שיתוף כלל המידע באופן נוח ונהיר לתושבי הרשות כך שיוכלו להשפיע על קבלת ההחלטות המשפיעה עליהם.

● בריאות

בריאות נוגעת למכלול התנאים התומכים ברווחה פיזית ונפשית. בריאות מתחילה במניעת מחלות ולא בטיפול בהן. אורח חיים בריא מצמצם משמעותית את הצורך בטיפול רפואי.

- **סביבה בריאה** - הבטחת אוויר, מים ומזון בריאים ונקיים לתושבי העיר ולמבקריה.
- **מיגור העוני** - הפחתת האחוז היחסי של גברים, נשים וילדים בכל הגילאים החיים בעוני על כל היבטיו בהתאם להגדרות לאומיות.
- **ביטחון תזונתי** - **הבטחת מזון בטוח, מזין ומספק לכולם** – במיוחד לעניים ולאנשים המצויים במצבים פגיעים, לרבות ילדים; העלאת המודעות והנגשת מידע בנושא תזונה בריאה לצמצום תחלואת עודף המשקל, הסוכרת ומחלות הלב; עידוד והעדפה של מזון בריא בכלל המוסדות ובעסקי המזון; **עידוד צריכת מזון בלתי מתועש**, בעל טביעת-רגל אקולוגית נמוכה, בעדיפות למזון מקומי ולמזון ממקור צמחי.
- **הזכות לדיור בר השגה ובטוח** - הבטחת גישה לכל למגורים ולשירותים בסיסיים הולמים, בטוחים ובני השגה, ושדרוג שכונות עוני. מגוון רחב של פתרונות דיור, בכלל זה פתרונות חדשניים, המפחיתים משמעותית את עלויות המחיה ואת טביעת הרגל האקולוגית.
- **ביטחון אישי** - צמצום אחוזי הפשיעה ויצירת אווירת עיר בטוחה.
- **בטיחות בדרכים** - שיפור הבטיחות בדרכים להולכי רגל, לרוכבי אופניים ולכלי רכב ממונעים. העיר תקבע יעד של אפס הרוגים מתאונות דרכים.
- **בטיחות בעבודה** - הבטחת סביבת עבודה מוגנת ובטוחה לכולם, במיוחד לאוכלוסיות מוחלשות ולעובדים בעבודות מסוכנות.
- **שירותי בריאות** - העירייה תפעל להנגיש שירותי בריאות פיזית ונפשית לכלל הציבור ותפעל באופן אקטיבי להנגשת שירותים אלו לאוכלוסיות מוחלשות בכלל השכונות והמגזרים.
- **חינוך לבריאות** - חינוך הציבור והעלאת מודעות בנושא בריאות הוליסטית ואורח חיים בריא ומאוזן, המסייע במניעת מחלות פיזיות ונפשיות. בכלל זה עידוד פעילות גופנית בהסברה והדרכה, בתשתיות וביזום פעילות פתוחה לציבור. עידוד והיכרות עם פתרונות המרפא הטבעי והנגשתם.

- חיזוק המניעה והטיפול בשימוש בסמים קשים, ובכלל זה סמים נרקוטיים ושימוש פוגעני באלכוהול; עידוד להפחתת צריכה של מוצרי טבק. סיוע בהתמודדות עם התמכרויות (מעבר לסמים) ופעולה למניעתן.
- **מניעת חשיפה לזיהום** - מכל סוג שהוא, בכלל זה צמצום משמעותי של החשיפה לקרינה, להדברה ולזיהום רעש במרחב הציבורי והפרטי והסברה לתושבים בנושאים אלו. איסור על שימוש בחומרים רעילים במבני ציבור.
- נגישות לשירותי בריאות מינית ופריון, חינוך והסברה על מנת להעצים נשים, גברים ונוער, להפחית התנהגות פוגענית ואלימות על רקע מגדרי ולייצר תרבות של כבוד הדדי.

● **חינוך**

חינוך מהווה הזדמנות להטמיע ערכים של טובת הכלל בקרב קהילות העיר במגוון דרכים הן בתיאוריה והן במעשה.

- **איכות בחינוך** - פיתוח ויישום חינוך שמותאם לצרכים החברתיים, תרבותיים וכלכליים של ימינו שישאף לאפשר לתלמידים לממש את מירב הפוטנציאל שלהם במערך מגוון של מוסדות חינוכיים. העיר תעלה על נס את המורים והמחנכים שלה ותפעל לשיפור מעמדם. ירושלים תוביל במדדי איכות בחינוך ברמה הארצית. בנייה ושדרוג של מתקני חינוך שהם מותאמים לכלל המגזרים והאוכלוסיות ושמשפקים סביבת חינוך כוללת ויעילה, בטוחה ולא אלימה.
- **שוויון הזדמנויות** - מגזרי האוכלוסייה השונים ייהנו מגישה שווה לכל ההזדמנויות בחינוך, בתרבות ובספורט. גני ילדים ובתי ספר יסודיים ברמה גבוהה ואיכותית יהיו בנמצא בכל שכונה כדי לספק חינוך בר השגה למגוון הקהילות בעיר. יושם דגש על אוכלוסיות עם צרכים מיוחדים. סיוע לתושבים מבוגרים לפתח את יכולות הקריאה, הכתיבה והשיחה באחת מ-3 השפות: עברית, ערבית ואנגלית וכן את היכולות החשבונאיות.
- **חינוך לקיימות** - תכניות לימודים חדשניות וסדנאות לילדים ולמבוגרים יוטמעו בכלל המסגרות ותחומי החיים ויעודדו מעורבות ומודעות לחשיבותן של סוגיות קיימות סביבתית חברתית וכלכלית. השתלמויות למנהיגות סביבתית תאפשרנה למורים וליזמים קהילתיים גישה לידע עדכני בתחום פיתוח בר-קיימא ואיכות הסביבה.
- **מקבלי החלטות ואנשי מקצוע** בכלל מוסדות העירייה יהיו מחויבים ללמוד את נושא הקיימות באופן כללי ובהקשר המקומי תוך שימת דגש על התחום שעליו הם אמונים.
- **השכלה גבוהה** - מעמדה של ירושלים ילך ויתחזק כעיר עולם וכבירה, אשר שמה דגש על השכלה גבוהה, על לימודים מתקדמים ועל מחקר.
- **חיבורים ושותפויות** - מערכת החינוך הירושלמית תפעל לחיבור מגוון הקהילות בדגש על חינוך לסובלנות ולהכרה באחר. מערכת החינוך תפעל על פי ערכים של שוויון הזדמנויות, רעות, הכלה וערבות הדדית.
- **עידוד לחינוך ולמידה לאורך החיים** - במגוון של מוסדות והתארגנויות, בכל תחומי העיסוק, לכלל המגזרים והגילאים, כולל אוריינות דיגיטלית.

● **תחבורה וניידות**

עיר לבני אדם ולא למכוניות. תכנון המעודד ומנגיש תחבורה ציבורית יעילה לכל, רכיבה על אופניים והליכה ברגל.

- **ניידות** - טיפוח מרחבים איכותיים להליכה, האטה והפחתה של התנועה הממונעת, ייצור מקומות חנייה לאופניים, שיקום מדרכות והגנה עליהן, תוך תשומת לב לאוכלוסיות פגיעות - נשים, ילדים,

אנשים בעלי מוגבלויות ואנשים מבוגרים. כמו כן, העיר תונגש תחבורתית לעיר עבור מבקרים גם מבחינת שפה.

- **הנגשת העיר לאוכלוסיית הנכים** - בכלל מוסדות הציבור וכן בשטחים הציבוריים הפתוחים ובאופן שלא תיגרם פגיעה מהותית בערכי-טבע ונוף ובחויית המרחב הטבעי.
- **עידוד תחבורה בת-קיימא** - יינתנו תמריצים למשתמשים בתחבורה ציבורית בתוך העיר, תוך מתן מגוון אלטרנטיבות התואמות את צרכי התושבים, הן מבחינה כלכלית והן מבחינת נגישות פיזית. אלו יכללו תחבורה ציבורית, תחבורה שיתופית, רכיבה על אופניים והליכה.
- **תחבורה יעילה** - תזמון וסנכרון בין מערכות התחבורה השונות (למשל, זמני רכבות ואוטובוסים), המשך שירותי תחבורה ציבורית בשעות הלילה, והסדרת אפשרויות להעלות אופניים לתחבורה הציבורית.
- **זיהום אוויר** - העירייה תפעל לצמצום זיהום אוויר הנובע מתחבורה, בעזרת שינוי התנהגות, בתכנון עירוני ובפיתוח פתרונות טכנולוגיים. צי התחבורה הציבורית ורכבי העירייה יוחלף לתחבורה חשמלית או היברידית. יפותחו אזורים נוספים בדומה למרכז העיר, "נטולי מכוניות".
- **פירות נמוכים** - יושם דגש על פתרונות הניתנים ליישום בטווח הקצר ובעלויות נמוכות, שמשרתים גם את הטווח הארוך, כגון נתיבים מהירים לאוטובוסים ומיתון תנועה לשילוב אופניים בתנועת רכב ממונע.
- תכנון ופיתוח מערכת תחבורה בהתייחס לכלל המטרופולין.

● תכנון ופיתוח עירוני

תימנע זחילה של עיור מחוץ לגבולות הבינוי הקיימים.

בתוך השכונות יש עתודות קרקע רבות שטרם מוצו. יושקע מאמץ בתכנון ובמימוש בר-קיימא של תכניות פינוי בינוי. השקעה בתשתיות הנדרשות בבנייה רוויה, תביא הן לפיתוח שטחים ירוקים והן לבנייה של תשתיות תחבורה ומוסדות ציבור ורווחה. יקויים אותו עקרון לגבי שאר הערים והישובים במטרופולין. הרי ירושלים שממערב לעיר הם חלק בלתי נפרד מזהותה של העיר - ירושלים הרים סביב לה.

המרקם הירוק בתוך העיר יחובר בפרוזדורים אקולוגיים לשטחי הטבע והנוף במרחב ירושלים. העיר הגדולה, שיושבת בלב המטרופולין, תיקח אחריות על שטחי הטבע בתוך העיר ומסביבה, מתוך הבנה שהמגוון הביולוגי נותן שירותי מערכת בכל הרמות. הטבע העירוני יוכר כשכבת תשתית בעלת חשיבות, הראויה לשיקום, לשימור ולפיתוח.

- **קידום תכנון עירוני** - העירייה תפעל בהקדם, להשלמת תכנית המתאר לירושלים וקידומה לאישור, בדגש על אזורים בעיר בהם לא קיים תכנון מוסדר. אישור מיזמי פיתוח מכל סוג יהיה כפוף לתכנית המתאר.
- **תכנון מערכתי לטווח ארוך** - התכנון העירוני יתבסס על חשיבה מוטת עתיד השואפת לציפוף בנייה, המאפשר פתרונות מגורים למגוון אוכלוסיות בכל חלקי העיר, תוך התייחסות לכלל בעלי העניין שמושפעים או שיושפעו ממנו. זה כולל מרחבים ציבוריים, טבע עירוני, מבני ציבור, נוף גבוה [עצים], שצ"פים ושפ"פים ומבנים לשימור. רחובות העיר והשכונות יהוו מרחבים קהילתיים תוססים, מוצלים ומעודדי הליכה. בנייה חדשה תתבסס על עירוב שימושים ותהיה מותנית בתכנון כולל של תשתיות תחבורה, מוסדות ציבור ושטחים פתוחים.
- **מעורבות הציבור בתכנון** - תהיה נרחבת כבר משלב בחינת החלופות ולאורך כל התהליך. עמדות הציבור תישמענה ותוטמענה, לצד מכלול השיקולים. מעורבות הציבור בתהליכי תכנון תתועד כדי להבטיח שקיפות ובהירות בכל שלבי התהליך.
- **עלויות סביבתיות וחברתיות** - החישוב הכלכלי של עלויות פיתוח פרויקטים עירוניים יכלול עלויות סביבתיות וחברתיות בהתבסס על עקרונות הקיימות ויתחשב בנושאים, כגון בריאות האזרחים,

- מניעת זיהום אוויר, שמירה על משאבים טבעיים בלתי מתחדשים ועל מרקמים חברתיים פיזיים. השקעות בפרויקטים שמביאים לשיפור באיכות החיים לטווח ארוך יזכו לעדיפות גבוהה.
- **גמישות בתכנון** - ישתנו ההגדרות הנוקשות של בעלות פרטית וציבורית במטרה לתת מענה ישיר את צרכי העיר והקהילה. כך לדוגמה, יתאפשר שימוש בשטחים שנועדו לבנייה למיזמים קהילתיים, ויתאפשר ניווד זכויות לשחרור שטחי ציבור ערכיים מיוזמות פרטיות.
- **פיתוח ושיקום אזורים בנויים קיימים במקום אזורים חדשים** - מיצוי אפשרויות פיתוח בתוך גבולות השטח הבנוי, כולל פרויקטי פינוי בינוי ותמ"א 38 על פני הסבת שטחים פתוחים/ציבוריים/חקלאיים לבנייה. כל זאת בתכנון בר-קיימא, בראייה כוללת של צרכי השכונה והאזור.
- **בנייה ירוקה** - הטמעת בנייה ירוקה בכל פרויקט נדל"ן/תשתית ציבורי או פרטי כולל התקנת תקנות וחקיקת חוקים עירוניים הולמים.
- **תשתיות ובנייה ציבורית** - העירייה תדאג לתשתיות ביוב, מים, חשמל ובנייה ציבורית בכלל העיר, עם דגש על תיקון חוסר האיזון בשכונות הערביות והחרדיות של העיר.
- **עיר חכמה** - העירייה תפעל בשיתוף עם התושבים לשילוב פתרונות ניהול עיר חכמה, לשם מענה יעיל יותר לצרכי התושבים, לייעול השימוש במשאבים (אנרגיה, מים וכו'), ולמעקב ולניטור התפעול השוטף שלה מבחינת תנועה, צריכת חשמל ומים, תפעול אירועי חירום ועוד.
- **חוסן עירוני** - חיזוק החוסן והתאמת הקיבולת לסכנות הנוגעות לשינוי אקלים ולאסונות טבע.
- **עידוד שימוש בגגות** - גגות הם למעשה מימד נוסף של העיר המתחדשת והירוקה, ולשימוש בהם יש יתרונות רבים וחשובים, לפנאי, לגינון, לגידול מזון, לאנרגיה מתחדשת ועוד. העירייה תעודד שימוש בגגות בעזרת מגוון תמריצים, לצד הקפדה על דרישות בטיחות. כמו כן, בבניינים חדשים שימוש בגג יכלל בתכנון.

○ התייעלות אנרגטית ואנרגיה מתחדשת

- שירותי אנרגיה בני השגה, אמינים ומודרניים לכלל התושבים.
- הגדלה משמעותית של רכיב האנרגיה המתחדשת בתמהיל האנרגיה העירונית וכן פיתוח מנגנוני ייצור אנרגיה מתחדשת באופן ביתי.
- העירייה תפעל לצמצום הבזבז האנרגטי הנובע ממבני ציבור, מצי הרכב העירוני, מתאורת הרחוב, מפינוי פסולת ומתחבורה ציבורית.
- התייעלות אנרגטית וצמצום בזבז האנרגיה גם ברמה הפרטית.

○ שימור מורשת בנויה וטבעית

הטבע בעיר תורם לשימור המגוון הביולוגי ובמיוחד לשימור מינים שבית הגידול שלהם הוא בעיר. טבע בעיר מעשיר את הקהילות המקומיות תרבותית, חברתית, נפשית ובריאותית. כמו כן הטבע העירוני תורם להשבחת הנכסים בעיר. **המורשת הבנויה** של העיר מספרת את סיפור העיר לדורותיה ולכן יש ערך בשימור אתרי מורשת עירוניים.

- **טבע עירוני** - יוכר כתשתית בעלת ערך. יש לחבר את שטחי הטבע בעיר אלה עם אלה ועם שטחי טבע ערכיים הגובלים בעיר או עוברים בתוכה ליצירת צירים ירוקים ומסדרונות אקולוגיים. כלל העצים בעיר מהווים יחד יער עירוני, ומספקים את הנוף הגבוה שלה.
- **יער עירוני** - העיר תנהל את כלל העצים שבתוכה המהווים יחד יער עירוני, ותשמר את נופ העצים בתהליכי פיתוח ובנייה. העצים הינם הנוף הגבוה של העיר, ותורמים ערכים רבים ביניהם הצללה, ויסות אקלים, אספקת חמצן, סינון זיהום אויר מתחבורה ותעשייה, שמירה על מגוון ביולוגי ועוד.
- **בר בעיר** - מתן ערך לשטחים פתוחים שאינם מתוכננים "עד הסוף" ומאפשרים טבע ספונטני והתפתחות אורגנית.
- **מגוון ביולוגי** - הגנה ושימור המגוון הביולוגי שבשטחי העיר ובסביבתה כולל צמחיה מקומית ובעלי חיים שבית הגידול שלהם בתוך העיר. מניעת התפשטות של מינים פולשים בשטחים הפתוחים.
- **מים** - הגנה ושימור של מערכות מים, ובכלל זה מעיינות, ביצות, נחלים, אקוויפרים ואגמים.

- **שימור מערכות אקולוגיות בשולי העיר** - יש לשמר הרים ויערות, ובכלל זה את המגוון הביולוגי שלהם, על מנת לחזק את יכולתם לספק תועלות חיוניות לכלל המטרופולין.
- **שיקולי שימור** - העירייה תכלול שיקולי שימור מורשת בנויה בעלת מרקם או נוף ייחודי, כחלק מהתכנון העירוני.
- **מגוון נרטיבים** - עבודת שימור ראויה מכירה בנרטיבים של מגוון הקהילות שחיות בעיר ושל הקהילות הדתיות ברחבי עולם שראות בירושלים יעד רוחני ראשון במעלה.

● כלכלה עירונית

- **מחויבות לעסקים** - העירייה תתמוך בעסקים המקומיים, תסייע באתגרים העומדים בפניהם ותקטין את מידת הנזק שפרויקטים רחבי היקף עלולים לגרום להם. כמו כן, העירייה תעדיף רכש של שירותים ומוצרים מגורמים מקומיים העומדים בשיקולים הרלוונטיים. בפרט תיעזר העירייה בהיצע של גורמים מקומיים לקידום הקיימות.
- **צריכה מקומית** - העירייה תעודד את התושבים לצרוך מוצרים ושירותים בתחומי העיר בדגש על בעלי עסקים מקומיים, כדי לחזק את הכלכלה המקומית. במקביל, יפותחו מרכזי עסקים ותרבות שכונתיים הנותנים מענה לקשת הצרכים של תושבי השכונות ומצמצמים את הצורך להגיע למרכזי קניות רחוקים ולמרכז העיר.
- **מגוון עסקי** - ירושלים תהווה מרכז בעל מגוון רחב של עסקים, המציע תעסוקה במגוון תחומים ובמודלים שונים כגון קואופרטיבים, חברות בע"מ, עסקים קטנים-בינוניים ועוד.
- **צמצום הנזק הסביבתי והחברתי של המגזר העסקי** - העסקים בעיר יפעלו באופן משמעותי להקטנת הנזק שנגרם כתוצאה מפעילותם, בפיקוח ובעידוד העירייה. כמו כן, עסקים אשר מיטיבים עם הסביבה ועם החברה ייהנו ממגוון תמריצים ומענקי עידוד מחד, ומהכרת הציבור מאידך.
- **כלכלה שיתופית** - פיתוח וקידום יוזמות של כלכלה שיתופית מקומית שיתרמו לצמצום בזבז המשאבים ולפיתוח יחסי הגומלין והערבות ההדדית בין התושבים.
- **העיר מעסיקה את תושביה** - העירייה תעודד את תושבי העיר לעבוד בתחומיה על מנת לצמצם את תופעת היוממות ולהביא להעלאת איכות החיים של התושבים.
- **תיירות ירוקה** - התיירות היא אבן יסוד של כלכלת העיר. העיר תצטיין בתיירות אקולוגית-חברתית וימוצו המורשת הטבעית והבנויה של העיר כמוקדי משיכה ומופת עולמיים. היצע התיירות יהיה נגיש לכל שכבות האוכלוסייה והעיר תמשוך ותעודד תיירות פנים.

● מרחב ציבורי

- **המרחב הציבורי** הוא כלל העיר מחוץ למה שבבעלות פרטית או עסקית - כל מה שרואים וחווים מחוץ לכותלי הבית. העירייה, בסיוע העסקים, מוסדות החינוך, מוסדות הציבור והתושבים, תפעל כדי להבטיח שמרחב זה יהיה נקי מלכלוך ומזיהום, נגיש, מזמין, בטוח, ירוק ומטופח. זאת תוך הקפדה על מתן גישה לכלל התושבים ותוך התחשבות בצרכים המיוחדים של נשים וילדים, אנשים מבוגרים ואנשים בעלי מוגבלויות. כמו כן, יפותחו שטחים ציבוריים נוספים.
- **ניהול משותף** - יש לחפש דרכים לניהול משותף של המרחב הציבורי וגישה חדשה למשילות של נחלת הכלל.
- **גיבון מקיים** - הגיבון במרחב הציבורי יתבסס על העקרונות של גיבון ארוך טווח או בשמו המקצועי, גיבון מקיים. מגוון הצמחייה בעיר יהיה מורכב ממינים מקומיים חסכניים במים וקלים לתחזוקה. הצמחייה תתוחזק על-ידי גיזום טבעי, תתמוך במגוון הביולוגי, ותשלב צמחי תועלת, צמחי מאכל

וצמחי בר. יש להימנע משימוש בריסוסים ובשאר כימיקלים רעילים. כמו כן, תינתן עדיפות ברורה לטיפול בעצים קיימים ולנטיעה של עצים נוספים ושל צמחייה רב שנתית, על פני צמחיית נוי עונתית.

- **שירותים במרחב הציבורי** - במרחבים הציבוריים תהיה לתושבים גישה למים, לצל, לנוחיות ולתאורה.
- **מזעור רעש** - עידוד תרבות של התחשבות הדדית - הגבלה של רמת ההגברה בשכונות מגורים ובאירועים ציבוריים או אירועים פרטיים. זאת לצד הבנת הצורך בחופש פעולה ובהיות העיר מקום למגוון אנשים בעלי מגוון של צרכים, ובלבד שהדברים נעשים בהתחשבות.
- **המרחב הפרטי** - העירייה תעודד טיפוח מקיים של שטחים פרטיים פתוחים, באמצעות מגוון עצים נותני צל, גדרות חיות וצמחייה מקומית, חסכונית, וצופנית. העירייה תמנע מגורמים עסקיים לפגוע במרחב הציבורי ותבטיח שימוש חופשי ומיטבי בו על-ידי כלל הציבור.

● מעגל המזון המקומי

- **מעגל מזון מקומי** - יחזק את הכלכלה של העיר ויביא ביטחון תזונתי לאוכלוסיות מוחלשות. גידול מזון בעיר ומסביבה יחזק קהילות, יחנך לאכילה בריאה, יחסוך שינוע ירקות מרחוק, ימנע בזבז מזון ויספק משאב לתיירות.
- **חינוך לגידול מזון** - בבתי ספר יוקמו גינות מאכל עם מערכי לימוד מתאימים. העירייה תספק מידע והכשרות לגידול מזון בעיר. תושבים ומבקרים יוכלו ללמוד ולבקר במוקדי גידול מזון.
- **מזון על גגות** - חקיקה עירונית וארצית תעודד ותתמרץ גידול מזון על גגות.
- **דבראות** - תשולב במיזמים חקלאיים, ובמיוחד על גגות, כחלק ממעגל המזון המקומי.

● תרבות

- **מענה למגוון תרבויות** - העיר תמשיך להיות יעד מועדף לצריכת תרבות, תפתח ותתמוך באירועי תרבות בהיקפים שונים, שכונתיים, עירוניים וארציים, ממגוון תרבויות ובמגוון השפות הקיימות בעיר, בליווי הנגשה מירבית של המידע לקהל הרחב. אירועים הפתוחים לקהל הרחב יתוכננו תוך התחשבות בעניין הציבור ובסוג התרבות בו הציבור ירצה לקחת חלק.
- **קידום הסימביוזה בין האקדמיה לעיר** - יורחב ויודגש שיתוף הפעולה בין מוסדות החינוך המלמדים תחומי תרבות לבין יצירת אירועי תרבות בעיר.
- **תמיכה כלכלית בתרבות** - פיתוח תרבות בת-השגה לאנשים ממעמדות סוציו-אקונומיים שונים. כמו כן, העיר תקצה תקציבים לתמיכה בפרויקטי תרבות שיתנו מענה ויקדמו את סעיפי האמנה הנ"ל.
- **תרבות וקיימות** - אירועי תרבות פתוחים לקהל הרחב יבטאו ערכי קיימות חברתית סביבתית, כפי שמוגדרים בעקרונות הקיימות (כגון הימנעות משימוש במוצרים חד-פעמיים, אי אפליה, התחשבות מבחינת שעות האירוע, עוצמת ההגברה ועוד).

● פסולת ותברואה

לירושלים כדאי לצמצם את כמות הפסולת המוטמנת שמוצרת בשטחיה. עלויות ההטמנה הרות אסון אקולוגי למי התהום, לזיהום האויר, לבריאות הציבור ולמפגעי הריח הנובעים מהן. עד כה פרויקט "מהפח ירוק" בירושלים חסך ____ מהתקציב השנתי של העירייה. ירושלים תוביל במהפכה שהופכת פסולת לנכס עירוני במקום לנטל.

- **הפחתת פסולת** - פיתוח והפעלת תוכניות להעלאת המודעות בקרב הציבור לתופעת הפסולת והצורך בהפחתתה על ידי הימנעות מצריכה, הפחתת צריכה, שימוש חוזר ומיחזור. יושם דגש על **צמצום בזבז המזון**.
- **הפרדת פסולת** - העירייה תשדרג ותרחיב את תשתית ההפרדה במקור של כל סוגי הפסולת בשיטה המתאימה למתקני הקצה הזמינים ותפעל ליצירת מתקני הקצה החסרים. העירייה תעודד ותתמרץ שימוש במערך המחזור על-ידי עסקים, תושבים ומבקרים. תושבים ימחזרו פסולת אורגנית בבתיהם בכל רחבי העיר. בנוסף יהיו מרכזים ייעודיים לטיפול בפסולת מסוגים אחרים כגון מכשירי חשמל לשימוש ביתי, פסולת עץ, סוללות, נורות וחומרים מסוכנים.
- **ניהול סביבתי נכון** - העירייה תפעל לניטור ולמזעור השימוש בכימיקלים ובמתכות כבדות בעיר על שלל שימושיהם במגזר הפרטי התעשייתי, והציבורי לאורך מחזור חייהם ותפחית משמעותית את שחרורם לאוויר, למים ולאדמה על מנת למזער את ההשפעות ההרסניות שלהם על הבריאות והסביבה ולהפחית את פליטת גזי החממה כחלק מהתמודדות בשינוי האקלים.
- **ניהול מים וביוב** - מתן תמריצים לחיסכון במים ומציאת פתרון לטיפול בביוב ובכלל השפכים במזרח העיר באופן בר-קיימא. בכלל זה תכנון פתרונות לאגירת מים ולהחדרתם, כולל פתרונות מקומיים. קידום חקיקה לאפשר שימוש במים אפורים.

● **ערבות הדדית, מעורבות ומשילות**

- **דמוקרטיה משתפת** - הצלחת מדיניות פיתוח בר-קיימא נשענת על עקרון של דמוקרטיה משתפת. תושבים ונציגי שכונות יהיו מעורבים באופן פעיל בהליך התכנוני ברמה המקומית והמחוזית. הם ישותפו בקבלת החלטות ובניהול פרויקטים שמטרתם שיפור איכות החיים. שיתוף הציבור יעשה בצורה ממוסדת ומוסדרת באמצעות מנגנון שהעירייה תיצור. הציבור המודע לזכויותיו יהיה מודע גם לחובותיו. דפוסים קבועים של הפצת מידע וידע יעדכנו את התושבים באופנים בהם הם יכולים לפנות לעירייה ולהיות מעורבים בנעשה. מערכות קהילתיות יכשירו תושבים ויעודדו אותם להתמצא בסוגיות של תכנון וסביבה ולחוות דעה בכל שלבי הפיתוח. כל המידע והידע יוגש בשלוש השפות: עברית, ערבית ואנגלית.
- **דמוקרטיה עירונית** - כדי להבטיח בסיס קבוע למעורבות התושבים, יש לפעול להנהגת בחירות אזוריות לבית נפרד, בנוסף למועצת העירייה. בית זה יאפשר ייצוג שכונתי במקביל למועצה שיש בה מבנה סיעתי. כמו כן, יש לעודד את התושבים לקחת חלק פעיל בבחירות למועצה ולראשות העיר.
- **מנהלים קהילתיים** - יש לחזק את המנהלים הקהילתיים על ידי מתן סמכויות ומשאבים בלתי תלויים. חשוב לאפשר ולעודד את מעורבותם בתהליכי קבלת החלטות ובקידום יזמות מקומיות. הקמה, טיפוח וחיזוק של ועדי שכונות כחלק מהציבון התרבותי המקומי.
- **שיתוף פעולה בין השכונות** - רעיון שיתוף הפעולה וערבות ההדדית בין שכונות העיר יילך ויתעצם.
- **קירות שקופים** - מתוך אמונה מלאה בהיות הרשות כלי שרת לטובת כלל תושביה, תקיים הרשות מנגנון שקוף בכל רמה אפשרית, להוציא סודות מדינה או פגיעה אישית באדם (שאינו על בסיס עבודתו או תפקודו ברשות).
- **קיימות בעירייה** - מקבלי ההחלטות ילמדו את הנושא ויקימו מנגנון מקצועי פנים עירייתי שיבצע הערכות סביבתיות וחברתיות של מיזמים ומדיניות. בכל אגף יהיה נציג של נושא הקיימות שיקדם אותו בתכנון ובפעילות המחלקה/אגף.
- **אי אפליה** - במגזר הציבורי והעסקי תהיה הקפדה על כך שלא תהיה אפליה על רקע דת, גזע ומין. נשים ישתלבו בכל תפקידי הניהול של העיר.
- **עידוד יזמות** - העיר אחראית לא רק לאפשר, אלא גם לעודד יזמות אזרחית באופן אקטיבי, על-ידי עידוד יצירתיות, חדשנות ולכידות חברתית ולשם כך עליה לספק לתושבים מידע, כלים וקישוריות דיגיטלית.
- **מנגנוני שיתוף פעולה** - רצוי לפתח מנגנונים משותפים אזוריים עם רשויות סמוכות, כדי לשפר את הניהול של תשתיות מטרופוליניות, ולשמר את המערכות האקולוגיות.

